

МЕЃУНАРОДЕН ЦЕНТАР ЗА СЛАВЈАНСКА ПРОСВЕТА - СВЕТИ НИКОЛЕ

**«МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД»**  
(ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

**СПИСАНИЕ**  
на научни трудови

**ДВАНАЕСЕТТА МЕЃУНАРОДНА  
НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЈА  
„МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД“  
МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ  
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“  
СВЕТИ НИКОЛЕ - БИТОЛА**

*Година VIII*

*Број 2*

*Април 2021*

- СВЕТИ НИКОЛЕ, Р. СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА -  
- 2021 -

**Издавач:** Меѓународен центар за славјанска просвета - Свети Николе

**За издавачот:** м-р Михаела Ѓорчева, директор

**Наслов:** «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК - ЗАПАД» (ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА)

**Организационен одбор:**

Претседател: проф. д-р Јордан Ѓорчев

Заменик претседател: д-р Стромов Владимир Јуревич, Русија

Член: м-р Борче Серафимовски

Член: м-р Милена Спасовска

**Уредувачки одбор:**

Проф. д-р Ленче Петреска - Република Северна Македонија

Проф. д-р Александар Илиевски - Република Северна Македонија

Проф. д-р Мирослав Крстиќ - Република Србија

Проф. д-р Момчило Симоновиќ - Република Србија

Проф. д-р Тодор Галунов - Република Бугарија

Проф. д-р Даниела Тасевска - Република Бугарија

Доц. д-р Хаџиб Салкиќ - Република Босна и Херцеговина

Проф. д-р Татјана Осадчаја - Руска Федерација

Доц. д-р Вера Шунаева - Руска Федерација

**Уредник:** проф. д-р Јордан Ѓорчев

**Компјутерска обработка и дизајн:** Адриано Панајотов, Маја Маријана Панајотова, Стефан Ѓорчев

**ISSN (принт)** 1857-9299

**ISSN (онлајн)** 1857-9302

**Адреса на комисијата:** ул. Маршал Тито 77, Свети Николе, Р. Северна Македонија

**Контакт телефон:** +389 (0)32 440 330

**Уредувачкиот одбор им се заблагодарува на сите учесници за соработката!**

**Напомена:**

Уредувачкиот одбор на списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» не одговара за можните повреди на авторските права на научните трудови објавени во списанието. Целосната одговорност за оригиналноста, автентичноста и лекторирањето на научните трудови објавени во списанието е на самите автори на трудовите.

Секој научен труд пред објавувањето во списанието «МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ: ИСТОК-ЗАПАД» е рецензиран од двајца анонимни рецензенти од соодветната научна област.

**Печати:** Печатница и книжарница „Славјански“, Свети Николе

**Тираж:** 100

МЕЃУНАРОДЕН ДИЈАЛОГ  
**ИСТОК - ЗАПАД**  
ПРАВО И ПОЛИТИКОЛОГИЈА

**Д-р Верка Костовска**  
Основен суд Тетово  
Р. Северна Македонија

## ПРАВИЛА ЗА ОДМЕРУВАЊЕ КАЗНА

**АПСТРАКТ:** Казненото право во согласност со начелото на законитост го регулира режимот на санкции. Уставното начело на законитост го обврзува законодавецот покрај определување на казните и другите санкции како вид, времетраење, услови за изрекување, попрецизно да ги определи и пропише и правилата за одмерување на казните и другите санкции. Со промените во општеството, правната мисла и новите облици на организиран криминал, следувале и промени во режимот на казните во нашиот национален казнен систем, како и во казнените системи на другите држави. Видот на казни, нивната законска рамка и сите други механизми и правила кои ги пропишува самиот закон се од влијание за остварување на целите на казнување. Одмерувањето на казната е нераскинливо поврзано со остварувањето на тие цели, па затоа целиот тој систем како елемент на еден мошне сложен и одговорен интелектуален процес, е дел од судската постапка чиј краен резултат или ќе ја задоволи правдата или ќе предизвика нови незадоволства и криминални дела. Правилно одмерената казна влијае на јакнење на довербата во судовие, во владеењето на правото, во правдата. Од тие причини правилата за одмерување казна се од интерес и за судската постапка и за странките во постапката и за јавноста, тие треба да даваат доволна можност за индивидуализација на казната.

**КЛУЧНИ ЗБОРОВИ:** казна, Кривичен законик, одмерување казна, законски правила

## SENTENCING RULES

**ABSTRACT:** Punishment law in accordance to the law principles, regulates the regiment of the sanctions. Constitutional law principles are binding to the lawmakers to more precisely determine and execute the the rules for imposing the punishments and the other sanctions, beside the determination of the punishments and the other sanctions, in terms of the type, length and the condition of sentencing. With the changes in society, the law awareness in the new forms of organized crime, have been followed by changes in the punishment regiment in our national punishment system, as well as in the punishment systems of the other countries. Type of the punishment and their law framework and all other mechanisms and the rules written specifically in the law, are of influence to the fulfilment of the punishment purposes. The level of punishment is unbreakably tied to the fulfilment of those goals, therefore the entire system as an element of one very complex and responsible intellectual process is part of the court procedure, in which the ultimate goal shall either satisfy the justice, or it will trigger new disturbances and and criminal acts. Fair and justifiable punishment shall contribute to increase the confidence in the courts, the rule of the law as well as in the justice. Due to these causes the sentencing rules are of interest of the court procedure, as well as to the participants in the trial and the public, so they should allow enough possibility for individualization of the punishment.

**KEYWORDS:** Punishment, Criminal Law, Sentencing, Law Rules

## ВОВЕД

Казната која се изрекува на сторител на кривично дело мора да биде праведна, да биде сразмерна со стореното, зошто неправедната казна, казната која и самата широка јавност не ја прифаќа како оправдана, нема да донесе добро ниту на полето на генералната ниту на полето на специјалната превенција.<sup>1</sup> Превенцијата како цел на казнувањето мора да се заснива на една праведна репресија, која пак исто така е елемент од целта која се сака да се постигне со казнувањето. Казната не смее да се претвори во гола репресија, таа мора да се заснива на социјално-етичка основа.<sup>2</sup> Овој среден пат, барање за остварување на правда преку репресија, а со цел за превенција и ресоцијализација, може да го сметаме за прифатлив и оправдан, но во практичната примена на законот и пресудувањето не е секогаш така лесно и едноставно да се одмери казна која истовремено ќе ги задоволи сите барања на целите на казнување. Од друга страна, само така одмерена казна покрај репресијата која произлегува од самата нејзина суштина, ќе ги оствари и општествените функции поради кои се изрекува, ќе поправа, ќе превоспитува<sup>3</sup> ќе спречува и одвраќа други да не вршат кривични дела.<sup>4</sup>

Погледнато историски, во теоријата на кривичното право се појавуваат различни учења за казната и целите на казнување. Апсолутните теории оправдувањето на казната и нејзината цел ја согледуваат исклучиво преку ретрибуцијата - одмаздата за стореното<sup>5</sup> свртени се кон минатото, кон стореното дело ((*punitur quia peccatum est*). Релативните теории кои се јавуваат како нивна реакција, и според нив казната не е цел сама за себе туку е инструмент за заштита, за поправање,<sup>6</sup> свртени се кон иднината, кон спречување повторно извршување на нови кривични дела (*punitur ne peccetur*). Најзастапени и кај нас прифатени се мешовитите теории според кои казната се изрекува и како ретрибуција-казнување за стореното и како превенција - да не се греши во иднина (*punitur quia peccatum est et ne peccetur*).

Теоретските расправи за суштината на казната, за нејзината функција се бројни и денес присутни во научните кругови. Се појавуваат дури и ставови кои се крајно спротивставени, па не е страност сфаќањето за целосно укинување на казната затвор како санкција и нејзино заменување со други пред сè , алтернативни мерки, бидејќи се покажала како сосема некорисна, бесполезна и финансиско оптоварувачка за општеството.<sup>7</sup> Во голем број законодавства,

1. Така, С. Beccaria во „Die delitti a delle pene “ нова едиција Livorno, 1834, 82 , наведува: „Не е строгоста на казната она што претставува препрека да се вршат кривични дела туку нејзината извесност, и сосема умерена казна која е сигурна ќе остави секогаш голем впечаток, затоа што едно зло дури и најмало, ако е сигурно секогаш ги плаши човековите души.“

2. Камбовски, В. Казнено право-општ дел, четврто изменето и дополнето издание, Просветно дело, Скопје, 2011, стр.432-444.

3. Така, Marbott, J.D. во Theories of Punishments смета дека антагонизмот помеѓу репресијата и превенцијата нема да се надминат со прифаќање идејата на соодговорност, наведено според Камбовски, - 3, стр.836-852. види поопширно, Костовска, В. Одмерување казна за кривични дела во стек,-докторска дисертација, Скопје, 2016 година.

4. види поопширно, Костовска, В. Одмерување казна за кривични дела во стек,-докторска дисертација, Скопје, 2016 година.

5. Според апсолутните теории сторителот на кривичното дело се казнува за стореното, на направеното зло му се возвраќа со зло зошто така одлучил според својата слободна волја. Најзначајни претставници на оваие теории се Кант и Хегел, според нив никој не смее и не може да се користи како средство за постигнување на некои утилитаристички цели. Кант се залагал за апсолутно определени казни според талионското начело, а за Хегел казната е негација, антитеза на злосторството.

6. Релативните теории се делат на теории за генерална и теории за специјална превенција во зависност од тоа дали акцентот се става на влијанието кое казната го има врз сите граѓани или само врз поединецот сторителот на кривичното дело. Најистакнат застапник е Фоербах со својата теорија за психолошка принуда.

7. Види MrvićN- Đorđević Đ., „Alternative kazne zatvora“, Pravni život, 7-8/1992, str.1129-1142

меѓу кои и нашето, се чувствува настојувањето на науката за кривично право и тенденцијата на законодавецот за намалување на примената на казните<sup>8</sup> а посебно на краткотрајната казна затвор и нивна замена со други видови санкции, нови алтернативни мерки.<sup>9</sup> Но, во прашање не се доведува само оправданоста на краткотрајните казни затвор, и долготрајните затворски казни не се прифатени од сите како нешто неизбежно и секогаш оправдано, за некои тие се само физичко оневозможување на сторителот да врши нови кривични дела, без остварување на другите цели кои треба да се остварат со истото.

Одмерувањето на казна е нераскинливо поврзана функција со целта на казнување и неправото од криминалното однесување. Од таму законската регулатива за механизмот на санкции, што значи и одредбите кои се однесуваат на правилата за одмерување казна, се битно релеванти за правилно и праведна одмерена казна. Законската регулатива во нашето национално законодавство, по осамостојувањето, претрпе неколку новелирања, измени и дополнувања со кои беа опфатени и одредбите од општиот дел на Кривичниот законик кои ја регулираат оваа постапка. Дел од тие измени се непосредно поврзани и со стапување на сила на новиот Закон за кривична постапка.<sup>10</sup>

## 1. ЗАКОНСКО И СУДСКО ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Одмерувањето казна е важна функција во примената на законот. Судијата применувајќи го законот прво се соочува со проблемот на вистината, утврдување на факти, дејствија преземени од сторителот, утврдување на сите околности под кои тие дејствија се извршени, за точно, правилно и вистински ја определи правната норма која треба да се примени за конкретна кривичноправна ситуација. Веднаш потоа се соочува со прашањето за одмерување на вид и мера на санкција со која ќе се остварат целите кои ги пропишува самиот закон.

Казната за одредено кривично дело прво се одмерува од страна на законодавецот, а потоа и од страна на судот. Во кривичноправната теорија постои различен пристап по однос на прашањето што подразбира поимот одмерување на казна. Според првиот тоа го опфаќа и законското определување на казната, а според вториот само судското одмерување на казната. Ваквото сфаќање се смета оправдано и според самото етимолошко значење: мери, одмерува, кое упатува на конкретна оценка, конкретен објект на таквата оценка.<sup>11</sup>

Законското одмерување може да се врши на различни начини, со различна техника. Гледано историски и според сегашната состојба во кривичното законодавство познати се три вида на законско одмерување на казната.

Системот на апсолутно неопределени казни познат и како арбитражен систем, дава најголемо овластување на судот, но истовремено значи и најголема правна несигурност и самоволие. Овој систем со прифаќање на начелото на законитост како општ принцип во кривичното право се напушта како несоодветен и несообразен со него.

8. Бачиќ, во „Основни дилеми и тенденции во развитокот на современото кривично право“, Годишник на правниот факултет во Скопје, 1968, стр. 231-179. „Ако се знае дека слободата е најголемо човечко добро... заслужуваат најголемо влијание оние барања што одат кон тоа, секогаш кога тоа е можно лишувањето од слобода за се замени со други мерки од вонзаводски тип.

9. Опширно: Лажетик – Бужаровска во Алтернативи за затворот, докторска дисертација, Скопје, 2000.

10. Сл. весник на РСМ бр.150/10 во примена од 1.12.2014

11. Камбовски В, Тупанчевски Н, Деаноска А, Мисоски Б, „Одмерување на казната во законски рамки“, МРКК год. 15, бр. 2 и 3, Скопје, 2008, стр. 235.

Системот на апсолутно определени казни според кој законодавецот ги пропишува казните за секое кривично дело не само по вид туку и во точна мера, не му дава широки овластувања на судот туку напротив истиот само ја изречува пропишаната казна. И овој систем не се смета за сообразен со начелото на законитост и не доведува до изедначена положба на сите пред законот бидејќи не ги зема предвид сите околности под кои може да се изврши кривичното дело ниту пак личноста на сторителот.

Системот на релативно определени казни кој се прифаќа и во нашето кривично законодавство значи определување на најмалата и најголемата мера на казна од страна на законодавецот, односно определување на – општ законски минимум и – општ законски максимум на една казна; определување на сите околности кои се земаат предвид една казна да биде помала или поголема, и истовремено определување на видот и законската рамка на казна за секое посебно кривично дело.

Според овој систем, имајќи ги предвид сите одредби кои се однесуваат на одмерување на казната и самата законска одредба за стореното кривично дело, судот ја одмерува казната за сторителот. Овој систем е придобивка на идејата за индивидуализација на казната,<sup>12</sup> за потребата од прилагодување на казната на личноста на сторителот на кривичното дело.

Во секој конкретен настан, судот одмерува санкција на сторителот во рамките и под условите определени од страна на законодавецот. Оваа одмерување, таканаречено судско одмерување на казната, понекогаш ја потврдува законската рамка определена од законодавецот, но сведоци сме дека во голем број на случаи судското одмерување на казна се разликува во голема мера од законското и се движи постојано кон законскиот минимум.<sup>13</sup> Тоа посебно е случај со одреден вид на кривични дела, поради што оправдано се поставува прашањето дали можеби законодавецот одредени рамки ги поставил превисоко и како резултат на одредени моментални актуелни состојби. Исто така сведоци сме дека постојано во судската практика се истакнува проблемот на неунифицирана казнена политика, која допринесува за правна несигурност и за различен резултат од ист вид криминал. Точно е дека казната треба да биде индивидуализирана, но зборувајќи за неунифицирана казнена политика не го елиминираме принципот на индивидуализација. Всушност овој проблем беше и причина за измени во Кривичниот законик кои директно се однесуваат на правилата за одмерување на казната, иако беше погрешно избран и набрзо се потврди дека е неисправен пат за воедначена судска практика.

При одмерување на казната овластувањата на судот може да бидат помали или поголеми, а тоа зависи од системот кој го применува законодавецот. Најшироки овластувања има судот во системи со арбитрерни, апсолутно неопределени казни. Најтесни овластувања судот има кај системи со апсолутно

12. Начелото на индивидуализација не значи само прилагодување на казната на потребите за ресоцијализација на деликвентот туку и нејзино сообразување со потребата „да се оствари правдата“ – така Марјановиќ – Каневчев, слично, Horvatić, – „Правилно индивидуализирана е само онаа казна што се јавува како логична, човечки и општоприфатено прифатлива резултанта од постулатите на специјалната и генерална превенција“, Камбовски, – содржината на начелото на индивидуализација се состои во испитување на личноста на сторителот, „...без индивидуализација не може да се оствари една од легитимните цели на казнувањео-ресосоцијализацијата на сторителот.

13. Види: Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: кон поеднообразен систем, Lidija Brashear Tiede, превод на македонски јазик, истражување од Мисијата на ОБСЕ во Скопје, Оддел за владеење на право, декември 2012 година, Камбовски В., „Актуелни проблеми на казнената политика“ МРКК1/2005, стр. 5-33.

определени казни. Судот само ја изречува определената казна.<sup>14</sup> Кај системи со релативно определени казни, за кој систем се определува нашиот законодавец, судот има широки, но сепак ограничени можности за одмерување на соодветна казна во рамки на законски одмерената казна, а со примена на целокупниот инструментариум кој му стои на располагање за поострување или ублажување на казната да ја одмери сообразно на околностите на кривичното дело и сторителот.<sup>15</sup>

Начелото на законитост го обврзува законодавецот за секое кривично дело посебно и прецизно да ја определи казната. При тоа, оваа начело не се исцрпува само со определување на видот на казната, нејзината најмала и најголема мера, туку истовремено „го опфаќа и целиот инструментариум кој влијае да се определи законски можниот вид и мера на казната што во конкретниот случај го очекува сторителот на едно кривично дело“.<sup>16</sup>

Судското одмерување на казната е продолжување на процесот на одмерување на казната кој го започнал законодавецот *in abstracto*. Судот има да се раководи од истите околности од кои се раководел законодавецот, само врз база на конкретно утврдени состојби, врзани за извршеното кривично дело. Тоа пак значи дека судот врз основ на тие конкретно утврдени факти, треба, во рамките на испитување на материјалната тежина на кривичното дело, да го оцени обемот на настанатата последица од една страна и значењето на заштитеното добро од друга страна. За оваа оценка судот има директно овластување од законот.<sup>17</sup> Покрај определување на видот на казни, законодавецот ги определува и условите за одмерување на казната и условите за ублажување или поострување на казната. Законодавецот предвидува и посебни правила за одмерување казна за кривични дела во стек. Судот мора да одмери казна според конкретно кривично дело, според неговиот појавен облик, конкретна последица и конкретна личност на сторител. Тука мора да дојде до потполн израз начелото на индивидуализација на казната, а тоа значи прилагодување не само на видот туку и мерата на казната спрема сторителот, односно неговата личност. Во теоријата постојат различни ставови до кој степен судот треба да навлегува во сферата на испитување на личноста на сторителот, а да не се повредат неговите основни права и начелото на презумпција на невиност, па во потполност би се согласиле со ставот дека на судот му е допуштено испитување на личноста на сторителот, но со ограничување, само до онаа граница што е неопходно потребна, и со гаранција за безбедност на добиените податоци и заштита од нивна злоупотреба.<sup>18</sup>

14. Францускиот револуционерен закон прифаќа систем на апсолутно определени казни и не остава никаква можност судијата да одлучува за казната, тој само ја изречува казната, а оваа е последица на залагањето како придобивка од револуцијата да се избегне арбитрерноста на судовите поради апсолутно неподелените казни. И двата системи одат од една во друга крајност.

15. Види: Atanacković, D. во *Kriteriumi odmeravanja kazne*, Prosveta, Beograd, 1975.

16. Марјановиќ, Г., Каневчев, М., „Македонско кривично право- општ дел, седмо изменето и дополнето издание, Просветно дело, Скопје, 2010, *op.cit.* стр.334.

17. Atanacković, D. *Kriteriumi odmeravanja kazne*, Prosveta, Beograd, 1975. стр.47.

18. Решението *de lege ferenda* Марјановиќ, Каневчев го предлагаат во одвојување на фазите на пресудување и одмерување на казна по примерот на други законодавства, додека Камбовски не смета дека одвојувањето на овие две посебни фази како посебни постапки би било ефикасно и го смета за неприфатлив за современите казнени законодавства.

## 2. ОПШТИ ПРАВИЛА ЗА ОДМЕРУВАЊЕ НА КАЗНАТА

Со измените на Кривичниот законик од 2014 година<sup>19</sup> воведени се нови правила за одмерување казна на сторителите на кривични дела. Овие нови правила законодавецот ги образложува со потребата од унифицирање, изедначување на казнената политика на судовите на територијата на Република Северна Македонија. Нивната оправданост е различно прифатена во јавноста, но скоро целосно оспорувана од правните теоретичари. Според својата содржина овие правила се последица и на новиот Закон за кривична постапка, новиот институт признавање на вина и склучување спогодба за вина и казна.

Со цел да се истакнат сличностите и посебно разликите и различниот резултат од примената на старите и нови правила за одмерување казна, прво ќе се задржиме на правилата кои важеа до измените од месец февруари 2014 година, и општото теоретско размислување и ставови за околностите кои влијаеја на одмерување на казната, кои ставови воглавно не се променети и сега, па дури и во времето на важење на посебниот начин, за одмерување казна пропишани со Правилникот и новиот Закон за начинот на определување видот и одмерување висината на казната.

### 2.1. Општи правила за одмерување казна пред новелата во 2014 година

Согласно законската одредба од чл. 39 од Кривичниот законик (во важност до новелата од 2014 година) судот беше обврзан да му одмери казна на сторителот на кривично дело во границите што се пропишани со закон за тоа дело, имајќи ги предвид кривичната одговорност на сторителот, тежината на делото и целите на казнувањето. Судот требаше да ги има предвид сите околности што влијаат казната да биде помала или поголема, односно сите олеснувачки и отежнувачки околности, а особено: степенот на кривичната одговорност, побудите од кои е сторено делото, јачината на загрозувањето или повредата на заштитеното добро, околностите под кои е сторено делото, придонесот на жртвата во извршувањето на делото, поранешниот живот на сторителот, неговите лични прилики и неговото однесување по стореното кривично дело, како и други околности што се однесуваат на личноста на сторителот.

Кривичната одговорност на сторителот како критериум за одмерување казна според правната теорија и судска практика се доведува во зависност од степенот на пресметливост на сторителот и степенот на вина.<sup>20</sup>

Самиот Кривичен законик прави степенување на вината на сторителот. Законодавецот пропишува различен вид и мера на казни за кривични дела сторени со умисла или со небрежност. Судијата при оцена на степенот на вина може само да ја конкретизира небрежноста или умислата на еден понизок или повисок степен. Судот има предвид дали небрежноста е свесна или несвесна, дали умислата е директна или евентуална. Но, судот во оцена на степенот на вина општо е прифатено дека мора да оди уште подлабоко и поконкретно во определување на степенот на невнимание небрежност или умисла.

Степенот на вина се определува во зависност и од степенот на пресметливост на сторителот. Кривично одговорен е само сторител кој е пресметлив. Судот испитува дали сторителот во време на извршување на кривичното дело бил пресметлив или поради постоење на точно наведени состојби во законот не

19. Службен весник на РМ, бр. 27 од 5.02.2014 г. и Службен весник на РМ, бр. 28 од 6.02.2014

20. види Atanacković, D. Kriteriumi odmeravanja kazne, Prosveta, Beograd, 1975. стр.113-117

можел да го сфати значењето на своето дело, или неможел да управува со своите постапки. Кривично одговорен е и сторител на кривично дело чија способност да го сфати значењето на своето дело или способноста да управува со своите постапки била битно намалена поради некоја од наведените состојби во законот. За ваквиот степен на кривична одговорност законодавецот дава можност за поблаго казнување кое се врши во рамките предвидени во законот. И овде судот треба да го испитува степенот на вина, степенот на пресметливост и степенот на битно намалена пресметливост, судот го испитува степенот на способноста за расудување и одлучување.<sup>21</sup>

Јачината на загрозеното добро се поврзува со тежината на последицата од кривичното дело. Јачината на загрозување на правното добро прво ја определува самиот закон преку предвидениот вид и мера на казна за конкретното кривично дело и конкретна последица. Самиот законодавец исто така предвидува построги казни за квалификаторни околности или поблаги казни за привилегирани кривични дела. Јачината на загрозеното добро се зема предвид како околност за одмерување на казната, но понекогаш и како услов за постоење на кривичното дело.

Судот својата оценка за тежината на делото ја врши внатре во рамките на конкретното дејствие веќе однапред од законот определено како основно, квалификувано или привилегирано дело.

Побудите од кои е сторено кривичното дело може да се најразлични. Оправданост за земање на побудите како критериум за определување на тежината на делото дава самиот морал. Колку побудите се понеблагодарни, колку повеќе се во спротивност со моралот толку потешко е кривичното дело. Но, побудите може да се појават и како благородни. При законското одмерување на казна законодавецот и самиот ги цени побудите па предвидува посебни квалификаторни или привилегирани облици на кривични дела. Така, кривичното дело убиство од благородни побуди е оценето како полесен облик на основното дело, додека убиството заради користољубие или заради прикривање друго кривично дело се оценети како потешки облици. Судијата, дополнително ги утврдува и цени побудите за сторување на кривичното дело. Побудите од кои е сторено делото законодавецот може да ги пропише како дел од законското битие на кривичното дело, како квалификаторна околност. Меѓутоа побудата може и да не е дел од законското битие на кривичното дело.<sup>22</sup> Според Atanas-ković побудите се критериум со кој се оценува моралната тежина на сторителот на кривичното дело. За други нивното дејство треба да се ограничи само на одмерувањето на казната.<sup>23</sup>

При одмерувањето на казната судот посебно беше задолжен да води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација. Посебна околност која судот ја имаше предвид при одмерувањето казна е дали кривичното дело е сторено против лице или група на лица или имот, непосредно или посредно против неговата или нивното национално и социјално потекло, политичко и верско убедување, имотната и општествената положба, полот, расата или бојата на кожата.<sup>24</sup>

21. Ibid, 113-141,

22. Ibid, 94

23. Така, Bavcon Lj., во „Nekoliko primedba u vezi sa primenom krivičnih sankcija u praksi naših sudova“, Jug. Revija. 2/1966, str.222.

24. Измена на Кривичниот законик објавена во Службен весник на РМ, бр.114/09 од 14.09. 2009

При одмерувањето казна на сторител на кривично дело сторено во поврат, судот посебно имаше предвид дали поранешното дело е од ист вид како и новото кривично дело, дали делата се сторени од исти побуди и колку време поминало од поранешната осуда, односно издржаната или простената казна. Теоријата не е согласна по однос на прашањето дали повратот треба да се смета за отежителна околност која влијае на казната бидејќи тој не е дел од кривичното дело. Во нашето законодавство повратот во различните периоди различно се дефинира и различно влијае како околност за одмерување казна, од задолжителна<sup>25</sup> отежнувачка околност до факултативна<sup>26</sup> отежнувачка околност. Бидејќи повратот значи зголемена криминална активност, оправдано би било неговото влијание како околности и тоа отежителна, за одмерување казна на сторителот. Поранешното дело треба да е пресудено<sup>27</sup>, а оваа околност судовите вообичаено ја утврдуваат преку изводите од казнените евиденции кои ги изведуваат како доказ.<sup>28</sup> Меѓутоа, од страна на судот се утврдува и околноста дали спрема сторителот е во тек некоја друга кривична постапка и за кое дело. Овие податоци се дел од генералиите на обвинетите кои се забележуваат при нивниот распит, па ако се земе за правилен ставот на нашата теорија дека само делата кои се пресудени се земаат предвид при одмерување на казната, тогаш оваа околност можеше да се земе предвид само како некоја „друга околност што се однесува на личноста на сторителот“, а не како поранешна осудуваност- како поврат. Судот имајќи го предвид начелото на презумпција на невиност, некоја друга постапка за друго кривично дело која сè уште не е правосилно завршена и со која не е утврдена се уште вина и кривична одговорност на сторителот нема да ја смета за поврат.

Поранешниот живот на сторителот и неговите лични прилики се испитуваа во рамки кои се потребни на судот да добие општи убедувања за личноста на сторителот, неговите лични прилики, неговата семејна и материјална состојба, а не треба да претставуваат основ на судот да се впушта подлабоко во личниот живот на сторителот.

Однесувањето на сторителот по извршување на кривичното дело подразбира однесување на сторителот и непосредно по извршување на делото

25. Така, КЗ на ФНРЈ од 1951 год (Сл. Лис ФНРЈ од 9.03.1951 г.) во чл.40 предвидуваше облигаторно земање на повратот како отежителна околност, но само ако се исполнети условите предвидени во законот, ако сторителот веќе бил осуден за кривично дело сторено со умисла на казна строг затвор или затвор, па за време од пет години откако таа казна ја издржал потполно или делумно, повторно стори кривично дело во поврат со умисла за кое е пропишана казна затвор или потешка казна.

26. Додека порано повратот се сметаше и како околност која укажува на оштествената опасност на сторителот и кривичното дело и се земаше како отежителна или како околност за поострување на казната во зависност од тоа дали се работи за еднократен или повеќекратен поврат, по новелата од 1996 година кривичниот законик го напушта повеќекратниот поврат како факултативна отежнувачка околност. Законодавецот го задолжува судот да води сметка за повратот како околност за одмерување казна, но не и облигаторно да го цени како отежителна околност, опширно: Камбовски, - , Со Правилникот за начинот на одмерување на казните повратот е сврстан во отежителни околности, и облигаторен во случај на постоење на најмалку две поранешни осуди за било каков вид санкција за определување повисоко нивото на кривичното дело, а постоењето на две поранешни осуди на казна затвор од кои најмалку едната за потешко кривично дело, задолжително определување на трето ниво на кривично дело. 196 Кривичноправниот поим на повратот подразбира повторно извршување на кривично дело од страна на лице кое веќе било осудено за некое кривично дело; во криминолошка смисла смисла повратот е повторно извршување на кривично дело без оглед дали лицето кои порано извршило кривично дело било и осудено за тоа дело или не, а во пенилошка смисла повратот постои кога едно лице повторно извршува кривично дело по издржана казна.

27. Камбовски, В.- Казнено право -четврто изменето и дополнето издание-општ дел, Просветно дело, Скопје, 2011 , смета дека е поправилно податоците од казнена евиденција да се чуваат затворени се до завршување на доказната постапка за да се уважи во целост начелото на индивидуализација и презумпцијата на невиност.

28. Novoselac, P: „како отежителна околност неможе да се земе неправосилна осуда од друга кривична постапка“ (VSH,1 Kž.1146/86), Novoselac,-str. 462, исто Марјановиќ,ф. Каневчев М., -Македонско кривично право- општ дел, Просветно дело, Скопје, 2001., стр.338-346.

и негово однесување воопшто во животот. Вообичаено судската практика како олеснителна околност секогаш ги ценеше настојувањата на сторителот по извршеното кривично дело да ја надомести причинетата штета или да ја врати противправната имотна корист.<sup>29</sup> Судската практика редовно како олеснителна околност го ценеше и позитивниот однос на обвинетиот кон кривичната постапка изразено преку негово редовно јавување во судот и допринос за побрзо завршување на постапката.<sup>30</sup>

Во извршување на одредени кривични дела придонесот на жртвата може да биде незначителен, од поголем степен или воопшто да не постои. Судот при одмерување казна секогаш мораше да утврдува и оценува дали жртвата со своето однесување, со некое сторување или пропуштање допринела и самата да се изврши кривичното дело и во кој степен.<sup>31</sup>

Како други околности кои се однесуваат на личноста на сторителот судот ги имаше предвид сите околности кои не може да се подведат под некоја посебно наведена околност од законската одредба. Такви околности би биле на пример: полот, староста, степенот на образование и слично.

При одмерување пак на парична казна, судот требаше да ја има предвид и имотната состојба на сторителот, водејќи сметка за приходите на сторителот, за неговиот имот и неговите семејни обврски.

Судот одмеруваше казната според општите правила, во рамки на казната пропишана во законот и секогаш имајќи ги предвид од една страна тежината на кривичното дело и степенот на кривична одговорност, а од друга страна остварувањето на правдата, овозможување специјална и генерална превенција. Судот треба да го оцени севкупното дејство на казната врз сторителот заради неговата ресоцијализацијата. Кога се одмерува парична казна судот мораше да ги има предвид околностите кои се однесуваат и на личните прилики на сторителот и имотните прилики зашто сторителите се со различни лични и имотни прилики и тоа што за едно лице ќе биде тешка и висока казна, за друго лесна, незначителна казна.<sup>32</sup>

Сите овие околности се општо наведени, без да се квалификуваат во самиот закон како олеснителни или отежителни, во конкретна постапка, за конкретен настан, сторител и околности, судот цени дали некои од нив ќе се јават како отежителни или пак олеснителни околности.

Определувајќи ги основите за одмерување казна законодавецот истовремено му даваше на судот доста широки, но истовремено и ограничени можности за одмерување казна.

Ублажувањето на казната беше дозволено само кога: законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго, и ако судот утврди особено олеснувачки околности кои укажуваат дека и со ублажената казна може да се постигне целта на казнувањето.

Границите на ублажување на казната се точно определени. Ублажувањето на казната не е обигаторно туку факултативно зашто е дадено само како можност за судот. Ублажувањето на казната е ограничено само во рамки на законските рамки и граници предвидени во одредбата од чл. 41 од Кривичниот законик.

29. Така, Марјановиќ, Каневчев, Zlatarić, Atanacković, и др

30. : Đorđević Đ.M., „Porast broja krivičnih dela kao okolnost pri odmeravanju kazne“ JRKPK god.X br.1 1977 str.299-303,

31. Види Mićunović, N., „Vrednovanje uloge oštećenog pri odmeravanju kazne učiniocu krivičnog dela“, JRKPK 4/1982.str.564-567., P.Novoselac, „Krivnja žrtve u našem krivičnom pravu“, NZ 5-6/1985 STR.535-551

32. Костовска.В. Парична казна,- магистарска теза, 2001, стр.62-75

Со одредбите од членовите 42, 43 и 43-а, законодавецот предвидува можност за судот, сторителот да го ослободи од казна.

Судот може да го ослободи од казна сторителот на кривично дело, само кога тоа законот изрично го предвидува (чл.42 од КЗ ). Во случај судот да не го ослободи од казна сторителот, може да ја ублажи казната без ограничувањата пропишани за ублажување на казна или да му изрече споредна казна забрана на управување со моторно возило или протерување на странец од земјата. Примената на наведените законски одредби не се ограничуваа со постоење стек на кривични дела доколку за сите дела од стекот се исполнети законските услови за нивна примена.

Целите на казнување се определени во законот (чл.32 од КЗ) како остварување на правдата, генерална и специјална превенција и превоспитување на сторителот.

## **2.2. Општи правила за одмерување казна по новелата од 2014 година.**

Со измените на Кривичниот законик од 2014 година направени се измени во (чл.39) од истиот. Додека ставовите (1) и (2) останаа неизмените, ставот (3) и (4) целосно се изменети пропишувајќи од една страна примена на посебен Правилник за начин на одмерување на казна, а од друга страна општи правила за одмерување казна. (3) Одмерувањето казна судот го врши согласно со Правилникот за начинот на одмерување на казните кој го донесува Претседателот на Врховниот суд на Република Северна Македонија , по претходно мислење од Јавниот обвинител на Република Северна Македонија и Адвокатската комора на Република Северна Македонија. (4) Кога судот одмерува казна ќе има предвид дали кривичното дело е сторено во поврат, а посебно ќе има предвид дали поранешното дело е од ист вид како и новото дело, дали се работи за продолжено кривично дело и дали постои исклучително висок степен на противправност што во корелација со другите околности под кои е сторено кривичното дело го оправдува изрекувањето на построга санкција. Само еден ден порано во Службен весник објавени се измени и дополнувања на Кривичниот законик со кои е изменет истиот (чл.39) од КЗ, но сега само ставот(5) од истиот кој гласи:

(5) При одмерување на казната судот посебно ќе има предвид дали кривичното дело е сторено против лице или група на лица или имот, непосредно или посредно, поради нивната припадност на одреден пол, раса, боја на кожа, род, припадност на маргинализирана група, етничка припадност, јазик, државјанство, социјално потекло, религија, или верско уверување, други видови уверувања, образование, политичка припадност, личен или општествен статус, ментална или телесна попреченост, возраст, семејна или брачна состојба, имотен статус, здравствена состојба, или на која било друга основа предвидена со закон или ратификуван меѓународен договор.

Со Законот за изменување на Кривичниот законик објавена во Службен весник од 6.2.2014 година направена е измена и на (чл.40) од истиот со кој се определени условите за ублажување на казната.

Согласно изменетата законска одредба „Судот може на сторителот да му одмери казна под границата пропишана со закон, во рамките предвидени од (чл.41) од законот или да примени поблаг вид на казна во случај:

1) кога изрекува казна по поднесен предлог на спогодба за признавање на вина склучена помеѓу јавниот обвинител и обвинетиот, и

2) кога обвинетиот ја признае вината на главна расправа согласно со одредбите од Законот за кривичната постапка.

Правилникот за начинот на одмерување на казните, и покрај низа негодување од теоретичарите и јавноста, а посебно институциите кои беа директно засегнати со овие измени на Кривичниот законик, е донесен од Претседателот на Врховниот суд на ден 16.4.2014 година, а започна да се применува од 13.5.2014 година.<sup>33</sup>

Во самиот Правилник одмерувањето на казната е предвидено како акт кој се состои од две фази. Прво се определува категоријата на кривичното дело според степенот на кривична одговорност на сторителот, тежината на стореното кривично дело и околностите под кои е сторено делото, а потоа откако ќе се определи нивото на кривичното дело, судот ќе одмери казна по вид и висина во рамките на распонот на казната кој е предвиден за определеното ниво.

Пред да се направи измена на одредбата од (чл. 40) од Кривичниот законик, во ст. (1) од истата како основ за ублажување на казната беа сите случаи каде законот предвидуваше дека сторителот може да се казни поблаго, а во ст.(2) основ за ублажување беше постоење особено олеснителни околности кои укажуваа дека и со ублажената казна може да се постигне целта на казнувањето. Кривичниот законик и понатаму во одредени законски одредби пропишува можност за сторителот да се казни поблаго. Тоа е случај пример кај институтот на нужна одбрана или крајна нужда. Така согласно чл. 9 ст. (3) од Кривичниот законик, сторителот на кривично дело кој ги пречекорил границите на нужна одбрана може да се казни поблаго, а ако пречекорувањето го сторил поради силна раздразнетост или уплав предизвикан со нападот, може и да се ослободи од казна. Согласно чл.10 ст. (3) од Кривичниот законик, сторителот кој сам предизвикал опасност од небрежност или ги пречекорил границите на крајната нужда, може да се казни поблаго, а ако пречекорувањето е сторено под особено олеснувачки околности – може да го ослободи од казна. Во оние случаи кога судот нема да се одлучи за ослободување од казна, може да ја ублажи казната без ограничувањата проишани во член 41 од Кривичниот законик (член 42 од КЗ)<sup>34</sup>

Со измените на Кривичниот законик од 2014 година кои се однесуваа на одредбата за ублажување на казна, овие законски основи од ст.(1) од поранешната важечка правна норма, не се опфатени. Со право се поставува прашањето како судот сега ќе постапува, дали ќе може, по кој основ и како ќе врши ублажување на казна во вакви случаи. Правилникот само во табела за олеснителни околности ги наведува нужната одбрана односно нејзиното пречекорување и крајната нужда. Но, нивно ценење како околности кои влијаат на видот и висината на казната, во духот на Правилникот не може да се изедначи со правото кое на судот му го даваат самите законски норми да ја ублажува казната надвор од законските рамки од чл. 41 од КЗ. Правилникот во овој дел беше спротивен на самиот закон, и тоа на штета на одбраната, односно обвинетите.

Со оглед на наведените контрадикторности, и реакцијата на научната мисла и јавноста, брзо стана јасно дека Правилникот за одмерување казна не е вистинскиот пат за воедначување на казните, на казнената политика, па законодавецот во една мошне брза постапка донесе Закон за одредување на видот и одмерување

33. Правилникот е објавен во Службен весник на РМ, бр.64/14 17.04.2014.

34. Факултативното ослободување од казна е пропишано во чл. 9 ст. 3, 10; ст.3, 20, 21; ст. 1, 25; ст.2, 141; ст. 3, 198; ст. 4, 262, 274; ст.4,310; ст.2, 334, 341; ст.5, 367; ст.6, 382; ст.5, 383; ст. 4, 394-а; ст.4, 394-б; ст.7.

на висината на казната,<sup>35</sup> а истовремено изврши и измени и дополнувања на Кривичниот законик.<sup>36</sup>

Со Законот за измени и дополнувања на Кривичниот законик во чл. 39 изменет е ст. (3) и согласно истиот одмерувањето на казната судот го врши согласно одредбите од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Со овој закон не само што се уредува одредувањето на видот на казната и одмерувањето на висината на казната, се пропишуваат и правила за договарање за видот и висината на казната меѓу јавниот обвинител и обвинетиот, а посебна новина беше и формирањето ново тело Комисија за воедначување на казнената политика. Согласно законските одредби оваа Комисија како независно и советодавно тело ќе се грижи за воедначување на казнената политика во изрекување на казните преку предлагање на критериуми за одредување на видот и одмерување на висината на казната. Комисијата ќе брои 7 члена од кои два члена од редот на судиите за кои предлог дава Судскиот совет, два члена од редот на јавните обвинители на предлог на Јавниот обвинител на Република Северна Македонија, еден член од редот на адвокатите по предлог на Адвокатска комора, еден член по предлог на Министерот за правда и еден член по предлог на Владата на Република Северна Македонија, коишто се избираат од редот на редовните или вонредни професори по предметите од казнената област.

Законот ги наведува надлежностите на Комисијата, но навистина беше нејасно како законодавецот сметаше дека една Комисија без оглед на составот, начинот на формирање и функционирање, имајќи ги предвид само утврдените казни и пропишаните казни, во смисла на остварување на целите на казнување ќе направи анализа и даде напатствија за избегнување неоправдан диспаратет меѓу сторителите на кривични дела. Да, законот дава опис на секое кривично дело, описот ги содржи битните елементи, но едно сторено кривично дело никогаш не може во потполност да се изедначи со друго исто такво дело сторено од различен извршител, па дури и од ист сторител во различен временски период под различни околности. Помеѓу едно кривично дело, еден начин на извршување, момент, време на сторување, последици, причини, мотиви, и сите други околности кои судот водејќи ја постапката ги има предвид и води сметка за нив при одмерување на казната, не може речиси никогаш да се стави знак на потполно равенство (еднаквост) со друго исто такво кривично дело. Одредувањето на видот и одмерувањето на висината на кривичната санкција, согласно чл. 9 од овој Закон, судијата го вршеше врз основ на два објективни критериуми:

- 1) објективна категоризација на кривичното дело и
- 2) поранешниот живот на сторителот на кривичното дело Сите кривични дела пропишани во

Кривичниот законик и другите материјални закони понатаму се категоризираат во LV. хоризонтални категории определени во зависност од пропишаната казна за кривичното дело. Се започнува со најлесните санкции, а завршува со најтешката пропишана казна затвор најмалку 15 години или казна доживотен затвор.

Критериумот за поранешниот живот на сторителот на кривичното дело се определува врз основ на VI вертикални категории,

35. Службен весник на РМ. бр.199 од 30 декември 2014 год.

36. Службен весник на РМ бр. 199 од 30 декември 2014

Овој закон олеснителните и отежителни околности таксативно ги набројуваше, што не беше случај со одредбите од Кривичниот законик, исклучуваше можност да се одмери одреден вид на санкција по вид и висина согласно дадената категоризација, што доведуваше до директна контрадикторност и диспаратет помеѓу овој закон и Кривичниот законик. Се нарушување начелото на индивидуализација на казната сакајќи да се постигне токму спротивното. Всушност правото на судот да одмерува казна сега беше строго ограничено само во рамки на минималната и максимална рамка на казна определена за една категорија која судот треба да ја утврди по строги, точни правила наведени во законот без секаква можност со своето судиско убедување или слобода на одлучување да влијае на истото. А имајќи предвид дека тие рамки се тесни, средните вредности од кои се поаѓа, судијата требаше да биде само добар математичар, и правилно да собере поени. Но, при одмерување на единствената казна Кривичниот законик дава пошироки овластувања на судот.

Член 41 од КЗ останува непроменет со новелата од 2014 година, а измената на чл. 39 ст.(3) е поврзана со донесувањето на новиот Закон за одредување на видот и одмерување на висината на казната, кој започна да се применува наместо Правилникот за начинот на одмерување на казните. Покрај изменетиот ст.(3) не се бришани и остануваат во сила и одредбите од чл. 39 ст. (1), ст.(2), ст. (4), ст.(5) и ст(6) од истиот член, но со оглед на стриктните, потполно ограничувачки за судот, прецизни правила, бодови и граници во Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната, некои од нив како да ја изгубија својата функција. Не се направени ниту измени во чл. 40 од Кривичниот законик, што значи условите под кои судот може на сторителот на кривичното дело да му одмери казна под границите пропишани во законот или да изрече поблага казна, согласно чл. 41 од законот кој остануваат ист. Изрекувањето казна по поднесена предлог спогодба за признавање на вина и признанието на вина на главна расправа, се единствени услови кои овозможуваат примена на чл. 41 од Кривичниот законик. Во примената на законските важечки одреби од посебниот закон и Кривичниот законик се јави контрадикторност која доведуваше до исклучување на можноста за целосна или делумна примена на одредбата од чл.41 од Кривичниот законик, всушност одредбата од чл. 41 од КЗ не беше избришана но како да не беше во функција.

И понатаму остануваше дилемата што во случаи кога законот предвидува можност за ослободување од казна, а судот сторителот ќе одлучи да не го ослободи од казна, туку да го казни поблаго без ограничувањата пропишани во законот. Која рамка сега судот ќе ја земе како средна вредност од која ќе пресметува бодови, дали воопшто треба да се пресметуваат бодови, и која хоризонтална и вертикална категорија ќе ги има предвид.

Како реакција на поднесени иницијативи и мислења од стручната јавност Уставниот суд на седицата одржана на 16. ноември 2017 година го укина Законот за одредување на видот и и одмерување висината на казната, а го укина и ставот (3) од чл.39 од Кривичниот законик. Законот е оценет како неуставен, како акт со кој се нарушува принципот на поделба на власта и судската независност.

Со Закон за измени и дополнувања на Кривичниот законик од 2018 година направени се измени во општиот дел, во одредбите кои се однесуваат на одмерување на казната.<sup>37</sup>

37. Службен весник на РМ бр.248/18 од 31.12.2018 година

Во член 39 по ставот (2) се додава нов став (3), кој гласи:

„(3) При одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација.“

Ставот (4) се менува и гласи:

„(4) Кога судот му ја одмерува казната на сторителот за кривично дело сторено во поврат, посебно ќе има предвид дали поранешното дело е од ист вид како и новото дело, дали делата се сторени од исти побуди и колку време поминало од поранешната осуда, односно од издржаната или простената казна.“

По ставот (5) се додава нов став (6), кој гласи:

„(6) Ако судот не ја примени одредбата од ставот (5) на овој член е должен да ги образложи причините за таквата одлука.“

Ставот (6) станува став (7).

Членот 40 се менува и гласи:

„Судот може на сторителот да му одмери казна под границата пропишана со закон или да примени поблаг вид казна кога:

- 1) законот предвидува дека сторителот може да се казни поблаго,
- 2) ќе утврди дека постојат особено олеснувачки околности кои укажуваат дека и со ублажената казна може да се постигне целта на казнувањето или
- 3) при донесување пресуда врз основа на спогодба на јавниот обвинител и осомничениот

Законска одредба од чл.39 ст(3) од Кривичниот законик, која со Законот за измени и дополнувања од 31.12.2014 година беше изменета и гласешево :

„Одмерувањето на казната судот го врши согласно одредбите од Законот за одредување на видот и одмерување на висината на казната., со Одлуката на Уставен суд беше укината.

Со измените и дополнувањата на Кривичниот законик од 2018 година повторно се менува став 39, повторно се воведува нов став (3) кој гласи:

„(3) При одмерувањето на казната судот посебно ќе води сметка за вкупното дејство на казната и нејзините последици врз личноста на сторителот и потребите на неговата ресоцијализација. Всушност се враќа претходното решение пред измените од 2014 година. Со законското решение од чл.40 се регулираат основите за ублажување на казна во граници од член 41 од Кривичниот законик. Спогудувањето и признанието на вина веќе не се единствени околности за ублажување на казната. Опфатени се истовремено и особено олеснувачките околности кои судот наоѓа дека постојат - признанието на вина, и сите други во самиот закон дадени можности за ублажување на казната.

### **3. ЗАКОНСКА РАМКА НА КАЗНАТА, ПРАВИЛА ЗА ОДМЕРУВАЊЕ И МОЖНОСТ ЗА ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЈА.**

Општеството соочено со криминални дејствија и последиците од истите, сакајќи да создаде сигурност и гаранција за правата и слободите на луѓето, преку своите законодавни решенија, не само што ги инкриминира недозволените и штетни дејствија на луѓето, туку и ги пропишува санкциите кои го очекуваат секој кој што тие правила ќе ги повреди. Иако, според познатото Durkheimovo тврдење криминалот е нормална општествена појава која ја докажува виталноста на општеството во кое се појавува, останува неспорен фактот дека криминалот е болест на општеството и неговите последици се погубни, криминалот создава

страв кај населенито и општеството е во постојана борба за негова превенција и спречување. Со промените на феноменологијата на криминалот, неговата сериозност, организираност, професионализација и интернационализација, спротивно на тенденциите за либерализација на казнените системи, доаѓа до организирана реакција на меѓународно ниво во борбата против организираниот криминал<sup>38</sup> и поострување на казнената политика и нови инкриминации, но со посебно внимание кон заштита на правата и слободите како на сторителите така и на жртвите од криминални дејствија. Поострувањето на казнената политика се случува и во нашето законодавство, пред сè како последица од нови, потешки облици на организиран криминал, кој уште потешко ги напаѓа и руши фундаменталните вредности на едно општество. Минималната законска рамка за голем број на кривични дела е драстично покачена, кај поголем број на кривични дела е покачена и максималната пропишана казна, а поострувањето се изразува и низ измените на Кривичниот законик за режимот на казната затвор, посебно со определувањето повисоко ниво максимална казна затвор и построги правила за ублажување на казната, со ставање акцент на спогодувањето за вина како околност за ублажување, веројатно и од формални, но и материјални побуди како и претпоставката дека сторителите ја признаваат вината поради искрено каење за стореното.

Казната е репресија, но истовремено и превенција. Да не се повтори стореното од истиот сторител или друг да не стори кривично дело, а сторителот да биде казнет за стореното, но во мера и граница која ќе ја оствари правдата.

Секое современо и цивилизирано општество, секоја држава која ги признава општите постулати за правата и слободите на човекот, неможе а да не се запраша дали со постојните, позитивните законски одредби успеала истите да ги заштити и по која цена. Дали позитивните законски одредби и нивната примена навистина овозможуваат остварување на зададените цели, дали правдата е остварена и обезбедила посигурно – побезбедно општество. Дали таа цел ја постигнала почитувајќи ги сите права на лицата кои се огрешиле од законот, но истовремено во еднаква мера заштитувајќи ги правата на жртвите. Дали рамноправноста и еднаквоста на сите пред законот е остварена, дали правдата била еднаква за сите. Когу посебните одредби за одмерување казна за кривични дела се во функција на правдата и остварувањето на другите цели на казната. Дали со самата примена на законската одредба се остварува правдата зашто се применува законот,<sup>39</sup> или само се постигнува правната сигурност, дали целисходноста е остварена и тоа е за општо добро. Антиномијата на целите на казнување, постоењето различен правен основ за одредени цели дополнително е усложнет со посебноста на околностите и сторителите на кривични дела, целите на казната треба „меѓусебно и да се надополнуваат и да се ограничуваат“, а само казната која е праведна ќе ги оствари и темелните задачи на кривичното право која пак не е апсолутната правда туку заштитата на општеството.

Законската рамка на казните во нашето законодавство е доста широка. Најниската граница на казната затвор е одредена на 30 дена, а највисоката на 20 години, а ако за кривичното дело сторено со умисла е пропишана казна затвор

38. Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал, усвоена со Резолуција A/RES/55/25 на 15 ноември 2000 година на 55 сесија на Генералното собрание на ООН, влезе во сила во септември 2003. До 2005 година таа е потпишана и ратификувана од страна на сите земји во регионот, како и од државите членки на Советот на Европа и Европската Унија.

39. Според Радбруховата теорија и неправедниот закон е закон и треба да се примени, освен ако спротивноста помеѓу позитивниот зако и правдата достигнала неподнослива мерка

во траење од 20 години, за тешките форми на тие дела може да се пропише и казна доживотен затвор. Казната доживотен затвор не може да се пропише како единствена главна казна. За кривичните дела за кои е пропишана казна доживотен затвор, како замена за неа може да се изрече казна долготраен затвор од 40 години.

Можноста за индивидуализација на казната и остварувањето на правдата и ресоцијализацијата дополнително се овозможува и со пропишаната можност од (чл.35 ст.6) согласно кој во сите случаи кога за кривичните дела е пропишана казна затвор без назначување на најмалата мера, а најголемата мера не е поголема од три години, покрај таа казна задолжително да се пропише и парична казна. Во (член 41 ст.8) - одредба со која се пропишани границите на ублажување на казната, кои се дадени во зависност од најмалата мера на казна, предвидена е можност за изрекување парична казна наместо казна затвор за кривични дела за кои е пропишана казна затвор до три години, со назначување на најмалата мера на казна.

Во Кривичниот законик освен можност за ублажување на казната и нејзините граници дадени се и можности и правила за ослободување од казна (чл.42 и чл. 42-а) и посебни правила за одмерување единствена казна за кривични дела во стек (чл.44). Поради посебните околности кои се однесуваат на времето на сторување на кривичното дело и осудуваноста на сторителот пропишани се и посебни правила за одмерување казна на осудено лице (чл.46) од Кривичниот законик.

## ЗАКЛУЧОК

Дали нашето кривично законодавство, односно, пред сè Кривичниот законик дава доволна можност за остварување целите на казнување, остварување на правдата и ресоцијализација. Дали постојните законски одредби од механизмот на санкции е доволен за индивидуализација на казната спрема количината на криминал и личноста на сторителот.

Сите овие сегменти се тесно поврзани, навидум контрадикторни, а сепак поврзани неизбежно за да се оправда одговорот на државата на злото со зло, и истовремено тоа да не остане само гола репресија.

Ако ги исклучиме промените направени во Кривичното законодавство со новелата од 2014 година, донесување на Правилник за одмерување на казни, а потоа и на Законот за одредување на видот и и одмерување висината на казната, со кои многу одредби од Кривичниот законик останаа неприменливи или контрадикторни со нив, како и промената на ставот (3) од членот 39 од Кривичниот Законик, која упатуваше на Правилникот, нашето казнено законодавство со доста широката рамка на казната затвор, па и паричната казна, со зголемување репертоарот на казни и правила за одмерување казна, дава доволна можност за индивидуализација, за одмерување праведна казна.

А само праведната казна, казна праведна за сите, а не само за лицето кое претрпело штета или било каква последица од криминалното дејствие, е оправдана и ги остварува целите за кои се изрекува. Само за постигнување на оваа цел не е доволно да се пропишат законските норми, потребно е нивна правилна, издржана и оправдана примена, со јасни образложенија од страна на судот зошто одредено правило е применето или пак не е применето иако постоела законска можност. Посветување посебно внимание во текот на постапката од страна на странките кои сега се задолжени да ги предлагаат доказите, на околностите кои

се однесуваат на правилата за одмерување казна, а некои дури сметаат дека за да се оствари тоа потребно е поделба на постапката на посебен дел во кој ќе се одлучува за казната, Развојувањето на постапката за правилно одмерување на казната, од една страна, ќе ја успори постапката во еден дел, а од друга страна, ќе ги поттикне сите да ги обезбедат потребните докази и предложат доволно докази и факти за утврдување на сите околности кои би имале влијание на одмерување на правилна и праведна казна на сторителот на кривичното дело.

## ЛИТРАТУРА

1. Atanacković, R, Dragoljub . Kriteriumi odmeravanja kazne, Prosveta, Beograd, 1975. стр.47
2. Анализа на македонската казнена политика и препораки за нејзиниот иден развој: кон поеднообразен систем, Lidija Brashear Tiede, превод на македонски јазик, истражување од Мисијата на ОБСЕ во Скопје, Оддел за владеење на право, декември 2012 година, Камбовски В. „Актуелни проблеми на казнената политика“ МРКК1/2005, стр. 5-33.
3. Bavcon Ljubo, „Nekoliko primedba u vezi sa primenom krivičnih sankcija u praksi naših sudova“, Jug. Revija.2/1966,
4. Бачиќ, Фрањо - „Основни дилеми и тенденции во развитокот на современото кривично право“, Годишник на правниот факултет во Скопје, 1968,
5. Beccaria, Cesare, „Die delitti a delle pene“ нова едиција Livorno, 1834, 82
6. Ѓорђевиќ Ѓорђе, Mrvić Natasa, „Porast broja krivičnih dela kao okolnost pri odmeravanju kazne“ JРKPK god.X br.1 1977
7. Камбовски, Владо.- Казнено право -четврто изменето и дополнето издание-општ дел, Просветно дело, Скопје, 2011,
8. Камбовски Владо, Тупанчевски Никола, Деаноска Александра, Мисоски Бобан, „Одмерување на казната во законски рамки“, МРКК год. 15, бр. 2 и 3, Скопје, 2008, стр. 235.
9. Костовска.В. Парична казна,- магистарска теза, 2001,
10. Костовска ,Верка, докторска дисертација ,Одмерување казна за кривични дела во стек, Скопје,2016,
11. Конвенцијата на Обединетите нации против транснационален организиран криминал, усвоена со Резолуција A/RES/55/25 на 15 ноември 2000 година на 55 сесија на Генералното собрание на ООН, влезе во сила во септември 2003. До 2005 година таа е потпишана и ратификувана од страна на сите земји во регионот, како и од државите членки на Советот на Европа и Европската Унија.
12. Лажетик – Бужаровска, Алтернативи за затворот, докторска дисертација, Скопје, 2000.
13. Марјановиќ, Ѓорги. Каневчев Методија, -, Македонско кривично право- општ дел, Просветно дело, Скопје, 2001
14. Марјановиќ , Ѓорги. , Каневчев, Методија,-1, Македонско кривично право- општ дел, седмо изменето и дополнето издание, Просветно дело, Скопје, 2010,
15. Mičunović, N., „Vreednovanje uloge oštećenog pri odmeravanju kazne učiniocu krivičnog dela“, JРKPK 4/1982
16. Mrvić Natasa - Ѓорђевиќ Ѓорђе, „Alternative kazne zatvora“, Pravni život, 7-8/
17. .Novoselac, Petar „Krivnja žrtve u našem krivičnom pravu“, NZ 5-6/1985
18. Novoselac. Petar“ (VSH,1 Kž.1146/86),

19. Кривичниот законик објавена во Службен весник на РМ, бр.114/09 од 14.09. 2009
20. КЗ на ФНРЈ од 1951 год (Сл. Лис ФНРЈ од 9.03.1951
21. Службен весник на РМ .бр.199/14 од 30.12.2014
22. Службен весник на РМ, бр. 27 од 5.02.2014 г.
23. Службен весник на РМ, бр. 28 од 6.02 2014
24. Службен весник на РСМ бр.150/10 во примена од 1.12.2014
25. Службен весник на РМ, бр.64/14 17.04.2014.
26. Службен весник на РМ бр.248/18 од 31.12.2018 година